

СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ ДО
ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ
CURRENT CONDITIONS OF FORMING STUDENTS' READINESS TO
FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATION IN HIGHER EDUCATIONAL
ESTABLISHMENTS

У статті обґрунтовано результати анкетування майбутніх фахівців сфери туризму з метою виявлення потреб та сучасного стану формування готовності до іншомовного спілкування. Зроблено висновок, що такі результати не зможуть забезпечити успіх та ефективність комунікативної взаємодії іноземною мовою і не вплинуть позитивно на професіоналізм майбутніх фахівців сфери туризму. Тому ефективним засобом, який сприяв би вирішенню цієї проблеми, буде створення педагогічної технології формування у студентів, майбутніх фахівців сфери туризму, готовності до іншомовного спілкування.

Ключові слова: сучасні умови; готовність; іншомовне спілкування; студенти вищих навчальних закладів; сфера туризму.

Інтенсивний розвиток педагогічної теорії і практики, що відбувся в соціокультурному просторі України в нових суспільно-економічних і політичних умовах, спричинив необхідність створення цілісного і системного методологічного забезпечення педагогічної науки, який охоплював би всі ланки державної освіти. Сфера туризму – це та галузь, що потребує висококваліфікованих фахівців кардинально оновленого типу – менеджерів туризму та готельного господарства. Фахівець такого профілю повинен бути людиною з різнобічним гуманістичним і гуманітарним мисленням, здібним до

самореалізації та саморозвитку, із чітко сформованою мовленнєвою культурою та етикою комунікативної поведінки.

Важливого значення для обґрунтування проблеми формування у майбутніх фахівців сфери туризму готовності до іншомовного спілкування має вивчення сучасного стану формування готовності студентів вищих навчальних закладів сфери туризму до іншомовного спілкування, що було нами здійснено на початку експериментального дослідження.

А відтак мета статті полягає в обґрунтуванні сучасного стану формування готовності студентів, майбутніх фахівців сфери туризму, до іншомовного спілкування.

Для виявлення потреб та сучасного стану формування готовності студентів, майбутніх фахівців сфери туризму, до іншомовного спілкування нами було проведено анкетування студентів вищих навчальних закладів сфери туризму, у якому брало участь 446 осіб. Проаналізуємо результати анкетування.

На запитання «Чи вважаєте Ви, що іноземна мова – необхідний предмет у вищих навчальних закладах туристичного спрямування?» всі студенти дали позитивну відповідь. На наступне запитання «На Вашу думку, чи згодяться знання, уміння та навички іншомовного спілкування у майбутній професійній діяльності?» 70% студентів дали позитивну відповідь, 18% студентів не знають і 12% студентів дали відповідь «ні». Відповіді студентів на третє запитання «Чи є іноземна мова одним із важливих засобів спілкування у сфері туризму?» розділилися наступним чином: відповідь «так» дало 89% студентів, відповідь «ні» – 8% студентів, відповідь «не знаю» – 3% студентів. На четверте запитання анкети «Чи вважаєте Ви, що у процесі вивчення іноземної мови відбуватиметься поглиблення знань з профільюючої дисципліни туристичної спеціальності?» відповідь «так» дало 58% студентів, відповідь «ні» – 35% студентів, відповідь «не знаю» – 7% студентів.

Таким чином, результати відповідей на ці запитання свідчать, що значна кількість студентів вищих навчальних закладів сфери туризму не усвідомлюють ролі іншомовного спілкування у їхній майбутній професійній діяльності та не

вважають іноземну мову одним із важливих засобів спілкування у сфері туризму.

На запитання анкети «Які завдання на заняттях з іноземної мови Вам найбільше всього подобаються» засвідчили наступні відповіді: 10% студентів обрали роботу з текстами по спеціальності; 66% студентів подобаються ділові ігри; 14% студентів обрали обговорення проблемних питань по спеціальності та 10% студентів обрали тематичну лексико-граматичну діяльність.

На наступне запитання «Найбільші труднощі, які Ви відчуваєте в оволодінні: а) мовним матеріалом (лексикою та граматикою); б) аудіюванням; в) говорінням; г) читанням; г) письмом» відповіді студентів розділилися наступним чином: 17% студентів відчувають труднощі в оволодінні мовним матеріалом, 24% студентів відчувають труднощі в оволодінні аудіюванням, 28% студентів – труднощі в оволодінні говорінням, 18% студентів відчувають труднощі в оволодінні читанням, 13% студентів відчувають труднощі в оволодінні письмом.

Таким чином, аналіз результатів відповідей свідчить про те, що студенти не достатньо готові до іншомовного спілкування, оскільки у процесі оволодіння іншомовним спілкуванням у них виникають певні труднощі.

Відповідь на запитання про те, якими із зазначених видів мовленнєвої діяльності необхідно володіти для вирішення професійних завдань, засвідчили такі результати: 12% студентів обрали діалогічне мовлення на побутові теми, 68% студентів – діалогічне професійне мовлення за спеціальністю (ділові бесіди з клієнтами/партнерами, переговори, наради та ін.), 20% студентів обрали монологічне мовлення (публічні виступи, доповіді, звіти). Що стосується аудіювання, то 59% студентів обрали розуміння іноземної мови при безпосередньому спілкуванні та 41% студентів – розуміння іноземної мови по телефону. Щодо читання, 32% студентів для вирішення професійних завдань обрали читання суспільно-політичної літератури, 57% студентів – читання літератури за спеціальністю, 10% студентів надають перевагу читанню художньої літератури. Результати відповідей щодо володіння письмом

наступні: 7% студентів обрали особисту переписку, 49% студентів – ділову переписку, 44% студентів обрали заповнення відповідних форм (анкета, віза, страховий поліс).

Таким чином, результати відповідей анкети свідчать, що для вирішення професійних завдань майбутні фахівці сфери туризму, в однаковій мірі, обирають чотири види мовленнєвої діяльності, а саме: говоріння, аудіювання, читання, письмо.

Особливість навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі полягає у формуванні в студентів мовних навичок і мовленнєвих умінь, необхідних для їхньої майбутньої діяльності. Реальне спілкування людей відбувається завдяки виникненню потреби реалізації певного комунікативного наміру, досягнення якого передбачає результат процесу спілкування. Таким чином, під комунікативними намірами розуміємо потребу певної категорії спеціалістів спілкуватися у тих чи інших мовленнєвих ситуаціях [5].

Щоб отримати інформацію для визначення комунікативних намірів майбутніх фахівців сфери туризму, необхідно виокремити *сфери спілкування* фахівців туристичної галузі.

Питання про сфери спілкування є одним із ключових у процесі вивчення проблем міжкультурної комунікації. Вслід за С.Ю. Ніколаєвою, під поняттям «*сфера спілкування*» розуміємо сукупність комунікативних ситуацій, що характеризуються однотипністю мовленнєвого спонукання людини до мовлення, стосунків між комунікантами та обставин спілкування [3, с. 47]. На основі принципу міжособистісної взаємодії виділяються такі сфери спілкування: виробнича, побутова, культурологічна, суспільно-політична [6, с. 143].

За твердженням І.І. Халєєвої [6], виділені сфери спілкування як соціокомунікативні утворення є вихідним чинником, який визначає сфери використання мови: спеціальна мова (у сфері виробничої діяльності); розмовно-побутова мова (у сфері побуту); художня й наукова мова (у сфері культурології); публіцистична мова (у сфері суспільно-політичної діяльності).

Зрозуміло, що ці сфери не можна розглядати ізольовано, тому що вони взаємозалежні. Але ми обмежимося тільки спеціальною мовою на виробничу (професійну) тематику.

Т.Н. Астафурова, класифікуючи типи комунікацій, поділяє соціальну комунікацію на міжособистісну, спеціальну й масову, причому наполягає на заміні терміна "міжособистісна комунікація" терміном "побутове спілкування", обґрунтовуючи це перевагою фатичної функції (встановлення контакту) у певному типі спілкування всупереч спеціальній комунікації, що реалізує, в першу чергу, свій інформаційний аспект. «Ділове спілкування», таким чином, відповідно до цієї класифікації складається з побутового спілкування й спеціальної комунікації. Під поняттям «ділове спілкування» вчена розуміє міжособистісний аспект професійної комунікації [1, с. 55].

У Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти виділяються такі сфери спілкування:

- особиста сфера, у якій суб'єкт навчання живе як приватна особа. У центрі цієї сфери – дім, сім'я, друзі. Вона охоплює індивідуальні заняття, такі як читання, задоволення, введення особистого щоденника, хобі;

- суспільна сфера стосується усього, що пов'язане із звичайними соціальними видами взаємодії, такими як: ділові та адміністративні установи, сервіс, культура та дозвілля суспільного характеру, засоби зв'язку тощо;

- професійна сфера, де суб'єкт навчання виконує свої посадові чи професійні обов'язки;

- освітня сфера пов'язана з навчально – тренувальним контекстом (як правило, у певному закладі), мета якого – оволодіння специфічними знаннями та вміннями [2, с. 45].

Нам імпонує точка зору В.Л. Скалкіна, який виділив вісім сфер спілкування, що притаманні будь-якому сучасному мовному колективу:

- сервісна або соціально-побутова;
- сімейна;
- професійно-трудова;

- соціально-культурна;
- сфера суспільної діяльності;
- адміністративно-правова;
- сфера ігор і захоплень;
- видовищно-масова [4, с. 123-124].

Цю класифікацію ми запропонували студентам у восьмому запитанні анкети для того, щоб узнати, у якій саме сфері спілкування вони найчастіше будуть користуватися мовою міжкультурного спілкування. Отримані результати оформлені у табл. 1.

Таблиця 1

Показник розподілу кількості студентів, майбутніх фахівців сфери туризму, опитаних щодо визначення сфери спілкування, %

№ з/п	Сфери спілкування	Використання іноземної мови як засобу міжнародного спілкування
1	Сервісна або соціально-побутова	25
2	Сімейна	1
3	Професійно-трудова	34
4	Соціально-культурна	19
5	Сфера суспільної діяльності	10
6	Адміністративно-правова	2
7	Сфера ігор і захоплень	4
8	Видовищно-масова	5

Як свідчать результати табл. 1, майбутні фахівці туристичного бізнесу обирають професійно-трудова сферу спілкування з іноземними партнерами (34%). При цьому сервісна або соціально-побутова (25%) та соціально-культурна (19%) є не менш важливими.

Далі ми визначали основні *види спілкування* студентів вищих навчальних закладів сфери туризму саме в професійно-трудова сфері спілкування,

оскільки вона займає чільне місце в процесі оволодіння іншомовним спілкуванням. У розв'язанні цього завдання ми погоджуємося із результатами дослідження В.Л. Скалкіна [4, с. 126], який виділяє такі основні види комунікації у професійно-трудої сфері спілкування:

- офіційний індивідуальний контакт діалогічної та монологічної форми;
- офіційне групове спілкування діалогічної та монологічної форми;
- неофіційна ділова розмова;
- неофіційна вільна бесіда.

На нашу думку, до цієї класифікації слід додати ще один вид спілкування – публічний виступ.

Результати анкетування студентів щодо їх участі в тих чи інших видах іншомовного спілкування для вирішення професійних завдань представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Показник розподілу кількості студентів, майбутніх фахівців сфери туризму, опитаних щодо визначення видів іншомовного спілкування, %

№ з/п	Види іншомовного спілкування	Частотність використання
1	Офіційна ділова індивідуальна бесіда	11
2	Офіційна ділова групова бесіда	10
3	Неофіційна ділова індивідуальна бесіда	15
4	Неофіційна ділова групова бесіда	20
5	Офіційний індивідуальний контакт діалогічної форми	24
6	Офіційний індивідуальний контакт монологічної форми	11
7	Публічний виступ	9

Отже, як видно з табл. 2. названі види іншомовного професійного спілкування в однаковій мірі використовуються майбутніми фахівцями сфери туризму.

На запитання анкети про те, які форми іншомовного спілкування є більш діючими для вирішення професійних завдань, студенти дали наступні відповіді:

46% студентів обрали усно-контактну форму іншомовного спілкування, 43% студентів – дистантну (за телефоном) форму іншомовного спілкування, 12% студентів обрали письмову (ділові листи, факси, телекси, електронна пошта) форму іншомовного спілкування.

Отже, майбутні фахівці сфери туризму, в однаковій мірі, обрали усну форму іншомовного спілкування.

Відповідь студентів на запитання анкети «Підкресліть, якими стосунками частіше за все буде характеризуватися Ваше спілкування із зарубіжними клієнтами/партнерами» засвідчила такі результати: 43% студентів обрали офіційний стиль спілкування, 50% студентів – напівофіційний стиль спілкування, 7% студентів обрали неофіційний стиль спілкування.

Щодо важливих особистих якостей фахівців сфери туризму студенти виділили комунікабельність, відповідальність, креативність, готовність до вирішення неординарних ситуацій. Лише 30% студентів важливою якістю фахівця сфери туризму вважають знання кількох іноземних мов.

Таким чином, педагогічне спостереження за студентами та аналіз анкетування майбутніх фахівців сфери туризму показав, що студенти недостатньо усвідомлюють роль іншомовного спілкування у майбутній професійній діяльності, відповідно вони не достатньо готові здійснювати спілкування іноземною мовою. Як наслідок, такі результати не зможуть забезпечити успіх та ефективність комунікативної взаємодії іноземною мовою і не вплинуть позитивно на професіоналізм майбутніх фахівців сфери туризму. На нашу думку, низькі показники формування готовності студентів до іншомовного спілкування можна пояснити характером ставлення до іноземної мови та іншомовної комунікації, організацією і методикою проведення занять з іноземної мови, які орієнтуються на інформативний, а не процесуальний бік навчання. Вважаємо, що ефективним засобом, який сприяв би вирішенню цієї проблеми, буде створення педагогічної технології формування у студентів, майбутніх фахівців сфери туризму, готовності до іншомовного спілкування.

Список використаних джерел

1. Астафурова Т.Н. Прагматика делового общения / Т.Н. Астафурова // Вестник ВолГУ. – 1966. – Вып. 1. – С. 54 – 57.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с. 82
3. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 327 с.
4. Скалкин В.Л. Основы обучения устной иноязычной речи / В.Л. Скалкин.– М.: Русский язык, 1981. – 248 с.
5. Тарнопольский О.Б., Кожушко С.П. Методика обучения английскому языку для делового общения: Учебное пособие / О.Б. Тарнопольский, С.П. Кожушко. – К., 2004. – 192 с.
6. Халеева И.И. Основы теории обучения пониманию иноязычной речи: Подгот. переводчиков / И.И. Халеева . – М., 1989. – 237 с.

The article deals with the problem of current conditions of forming students' readiness to foreign language communication in higher educational establishments

To identify the needs and the current conditions of forming students' readiness to foreign language communication in higher educational establishments it was conducted student's survey in higher educational establishments of tourism sphere which involved 446 people.

So, as for the question «Do you think that a foreign language is a necessary subject in higher educational establishments of tourism sphere?» all students gave a positive answer. The following question «Do you think that knowledge, skills and abilities of foreign language communication in the future professional activities will be accepted?» 70% of students gave a positive answer, 18% did not know the answer and 12% of the students answered «no».

Students' answers to the third question «Is foreign language one of the most important means of communication in the field of tourism?» were divided as follows:

89% of students answered «yes», 8% answered «no», the answer «I do not know» - 3% students.

As for the question «Do you think that in the process of studying a foreign language, there will be a deepening of knowledge of the main discipline of the tourism specialty? » 58% of the students gave a positive answer, the answer «no» - 35% of the students, the answer «I do not know» - 7% of students.

So, the results of the answers to these questions indicate that a significant number of students in higher educational establishments of tourism sphere do not realize the role of foreign language communication in their future professional activities and do not consider foreign language as one of the most important means of communication in tourism sphere.

Pedagogical observation for students and their questionnaires' analysis showed that students are not aware of the role of foreign language communication in their future professional activities, respectively, they are not sufficiently prepared for communication. As a result, such results will not be able to ensure the success and effectiveness of communicative interaction in foreign language. In our opinion, low indicators of formation students' readiness to foreign language communication can be explained by the nature of the attitude towards foreign language and foreign language communication, organization and method of conducting classes, which are guided by the informative rather than the procedural side of education. We believe that effective means of solving this problem will be the creation of pedagogical technology conditions of forming students' readiness to foreign language communication in higher educational establishments of tourism sphere.

Keywords: current conditions; readiness; foreign language communication; students of higher educational institutions, tourism sphere.